

Kolik životů má nábytek?

**Anika Chalupská, Česká federace nábytkových bank a reuse center, z.s.
anika.chalupska@reusefederace.cz**

Kolik životů má nábytek? Možná víc, než si český systém dnes připouští. Každý rok vyhazujeme obrovské množství vybavení z domácností, institucí a firem, aniž bychom uměli rozlišit, co je skutečný odpad a co jen promarněná hodnota. Nábytek přitom není jen materiálový tok. Je to i otázka dostupného bydlení, chudoby, obecních rozpočtů a schopnosti státu předcházet vzniku odpadu dřív, než věci skončí v kontejneru. Reuse federace proto usiluje o to, aby druhý život nábytku nebyl náhodou, ale součástí funkčního systému. Jak? Zapojujeme se do pilotních projektů, měříme výkony provozů, testujeme identifikaci materiálové složení anebo navrhujeme systém výkaznictví pro celé Česko.

Klíčová slova: nábytek, reporting, reuse, zbytečný odpad

Pro Česko otázku v názvu příspěvku zatím neznáme přesnou odpověď. Přesto víme, že nábytek představuje významný materiálový tok, u kterého se setkává hned trojí efekt - prevence vzniku odpadu, sociální pomoc i snižující se rozpočty obcí a měst. Právě proto se mu Reuse federace dlouhodobě věnuje.

Reuse federace propojuje organizace, které dávají věcem nový život, a usiluje o to, aby se znovupoužití stalo běžnou součástí systému prevence vzniku odpadu v Česku. Vznikla v roce 2021 z iniciativy šesti organizací a během několika let vybudovala aktivní síť čtyř desítek členů napříč regiony. Více než polovinu členské základny tvoří spolky a charity, doplněné nadacemi, zapsanými ústavami i firmami, které provozují technické služby.

Naše práce vychází z přesvědčení, že podpora reuse systému může pomoci řešit několik současných výzev zároveň. V Česku se každoročně vyhodí až 350 tisíc tun nábytku, přičemž velká část končí na skládkách nebo ve spalovnách. Zároveň stále chybí dostatečné podmínky pro to, aby bylo možné nábytek ve větším měřítku znovu používat, opravovat nebo sdílet. Vedle toho roste počet domácností ohrožených chudobou a materiálním nedostatkem. Pro mnoho samoživitelů, seniorů, mladých rodin nebo lidí bez stabilního zázemí představuje vybavení domácnosti jednu z překážek v zabydlování a udržení důstojného bydlení. Obce a města přitom stojí v první linii jak v oblasti odpadového hospodářství, tak sociální podpory a napjatého hospodaření s rozpočty. Reuse infrastruktura proto může být službou, která současně snižuje množství odpadu, šetří veřejné prostředky a přináší konkrétní pomoc obyvatelům.

Reuse federace proto usiluje o vytvoření podmínek pro rozvoj sítě nábytkových bank, reuse center a dalších forem prevence vzniku odpadu, jejichž přínosy budou měřitelné jak pro společnost, tak pro životní prostředí. Dnes v Česku stále chybí národní strategie i stabilní legislativní a finanční rámec, který by takový rozvoj dlouhodobě umožnil.

Proč se zaměřujeme právě na nábytek

Naše advokační práce stojí na tématu nábytku proto, že jeho znovupoužití přináší hned trojí efekt najednou: ulevuje životnímu prostředí, pomáhá domácnostem a současně může snižovat tlak na veřejné rozpočty. Nábytek navíc představuje skupinu výrobků, u níž je dobře vidět, jak vysoký rozdíl může být mezi potenciálem dalšího využití a skutečností. Nestačí totiž jen chtít věci zachraňovat. Je potřeba mít k dispozici sběr, třídění, logistiku, skladování, personální kapacity i systém evidence.

Zkušenost posledních let zároveň ukazuje, že není dobré čekat, až se znovupoužití nábytku stane povinností nebo až jej začne vyžadovat evropská regulace. Česká republika už si vyzkoušela, jaké dopady může mít situace, kdy regulační povinnost předběhne institucionální a ekonomickou připravenost systému. Příkladem je zavedení povinného odděleného sběru textilu od 1. ledna 2025 v době, kdy v Česku ještě nebyl zaveden funkční systém rozšířené odpovědnosti výrobce pro textil. Obce převzaly zákonnou odpovědnost za zajištění sběru, ale bez stabilního finančního mechanismu, bez dostatečných třídících kapacit a bez jistoty dalšího odbytu. Výsledkem bylo zvýšení nejistoty i nákladů, zejména u menších samospráv. Tato zkušenost je důležitým varováním i pro další proudy výrobků, včetně nábytku.

Jak chceme změny dosáhnout

Reuse federace podporuje již existující reuse aktivity v regionech, systematicky měří jejich dopad a propojuje zkušenost z praxe s advokační prací směrem k obcím, ministerstvům i dalším partnerům.

Jedním z klíčových kroků je vlastní členský reporting. Ten ukazuje, že síť reuse provozů v Česku už dnes představuje relevantní infrastrukturu, která vrací věci do oběhu ve významných objemech. V roce 2022 reportovalo 11 členských organizací a celková hmotnost vydaných věcí a materiálů ke znovupoužití dosáhla 460,55 tuny, z toho 249 tun tvořil nábytek a vybavení. V roce 2023 reportovalo 16 organizací a celkový objem vzrostl na 811,86 tuny, z toho 365 tun nábytku a vybavení. V roce 2024 už reportovalo 20 organizací a hmotnost vydaných věcí dosáhla 882,3 tuny, přičemž 545 tun tvořil nábytek a vybavení. Pro rok 2025 je zatím evidováno 21 reportujících organizací, 461 tun vydaných věcí a 134 tun nábytku a vybavení; tato čísla je ale třeba číst s ohledem na to, v jaké fázi uzávěrky a sběru dat byla k dispozici.

Zkušenost z pilotního projektu Nábytek v oběhu

Důležitou zkušeností byl také pilotní projekt Nábytek v oběhu, do něhož jsme se zapojili vloni na jaře. Projekt vznikl ve spolupráci Ministerstva životního prostředí, vybraných měst a platformy Změna k lepšímu a představoval jednu z přípravných aktivit Česka na budoucí systém rozšířené odpovědnosti výrobce pro nábytek. Současně šlo o praktickou sondu do toho, jaký objem nábytku se v systému objevuje, jaký má potenciál dalšího využití a jaké překážky brání jeho širšímu znovupoužití.

Během necelých tří měsíců monitorovalo celkem deset míst v pěti městech. Shromážděno bylo více než 5 185 kusů nábytku o celkové hmotnosti 127 tun. Nejčastěji se objevovaly koberce, židle a matrace. Data přitom ukázala, že až pětina evidovaného nábytku měla potenciál k dalšímu využití, reálně se ale podařilo znovu použít pouze osm procent. Hlavním důvodem nebyl nedostatek vhodných věcí, ale omezená kapacita reuse center a související provozní limity. Například pražské reuse centrum Sto.re muselo odmítnout více než pět tun nábytku, zejména rozměrnější kusy, jako jsou obývací stěny, rozkládací pohovky nebo skříně.

Z pohledu naší sítě byl pilot cenný právě tím, že potvrdil něco, co reuse provozy vědí z každodenní praxe: opětovné využití nábytku je reálně proveditelné, ale není samozřejmé. Vyžaduje každodenní operativu spojenou se sběrem, tříděním, logistikou, komunikací s dárci, evidencí, skladováním i rozhodováním o

dalším osudu jednotlivých kusů. Tyto činnosti jsou časově i kapacitně náročné a v dnešním systému nejsou dostatečně financovány ani jinak systémově ukotveny. Pilot tak nepřinesl jen data o nábytku, ale i důležitý argument pro to, že bez provozní infrastruktury a stabilní podpory nelze potenciál reuse center plně rozvinout.

Za pozornost stojí i materiálová stránka pilotu. Z celkového množství odevzdaného nábytku bylo 1 987 kusů dřevěného nebo dřevokompozitního nábytku předáno na sběrných dvorech. I to ukazuje, jak významnou roli hraje dřevo a dřevěné kompozity v nábytkovém toku a proč je téma druhého života dřeva v diskusi o nábytku tak důležité.

Vyvíjíme nástroj pro evidenci reuse

Součástí pilotu byla také jedna z vývojových fází našeho vlastního evidenčního nástroje založeného na AI, kterému říkáme Reuse Recognizer. Dnes už má podobu dashboardu, ale v době pilotu jsme testovali, do jaké míry dokáže umělá inteligence rozpoznávat vybrané parametry věcí, které procházejí provozy našich členských organizací. Cílem bylo ověřit, zda lze z fotografií a jednoduchých vstupů spolehlivě odhadovat například barvu, váhu, materiálovou skladbu nebo cenu nábytku. K testování jsme využili provozní data čtyř členů sítě.

Výsledky ukázaly, že podobný nástroj může být pro reuse sektor velmi užitečný. Díky mediálnímu upozornění na pilotní sběr zachytily naše čtyři provozy 415 kusů nábytku, převážně od osob ze vzdálenosti do 15 kilometrů. Podle evidenčního AI nástroje dosáhla celková hmotnost zachyceného nábytku 8 349 kilogramů a odhad zachráněného dřeva činil 6 033,8 kilogramu, tedy přibližně 6,03 tuny. Souhrnná odhadovaná hodnota zachráněného nábytku dosáhla 348 775 Kč. Nejvíce záznamů pocházelo z provozu Kabinet CB, který zároveň vykázal i nejvyšší průměrnou odhadovanou cenu na kus. Ve struktuře kategorií dominovaly židle, následované nízkými skříněmi, jídelními stoly a komodami. Přibližně 71 % všech evidovaných kusů tvořil převážně dřevěný nábytek, což potvrzuje vysoký potenciál reuse provozů pro prodloužení života dřevěných výrobků.

Z detailnějších zjištění vyplynulo, že nejčastější kategorií byly židle se 104 kusy, tedy čtvrtinou všech záznamů. Převážně dřevěných kusů, tedy s podílem dřeva 80 % a více, bylo 294. Přes váhové koeficienty podle jednotlivých typů nábytku vyšla celková hmotnost zpracovaného nábytku na 8,3 tuny. AI zároveň v průměru odhadovala hmotnost o 5,34 kilogramu na kus nižší, než byla hmotnost typovaná zaměstnanci provozů. Nejvyšší průměrnou odhadovanou cenu na kus měl opět Kabinet CB, nejtěžším rozpoznávaným kusem byl rozkládací gauč o hmotnosti 126 kilogramů a nejvyšší odhadovanou cenu měla starožitná knihovna. Ve vývoji nástroje proto pokračujeme a aktuálně mapujeme potřeby nábytkových bank a dalších provozů, aby jeho budoucí funkcionality co nejlépe odpovídaly praxi.

Navrhujeme metodiku sběru dat

Naše zkušenost z praxe potvrzuje, že bez kvalitní evidence nelze reuse systém dobře rozvíjet ani vyhodnocovat. To platí nejen pro jednotlivé provozy, ale i pro stát. Součástí evropské odpadové legislativy je závazek členských států vykazovat data o předcházení vzniku odpadů, včetně údajů o hmotnosti nebo množství věcí, které byly připraveny k opětovnému použití a nestaly se odpadem. Tato povinnost vychází zejména ze směrnice o odpadech a jejích novelizací, které zdůrazňují význam prevence vzniku odpadu a potřebu sledovat její výsledky.

V České republice je za sběr těchto údajů odpovědné Ministerstvo životního prostředí. V současnosti však neexistuje národní systém, který by dokázal reuse aktivity sbírat a vykazovat dostatečně koherentně, pravidelně a ve vazbě na evropské požadavky. Mnoho reuse aktivit provozovaných obcemi, neziskovými organizacemi i komerčními subjekty se do oficiálních statistik vůbec nedostává, protože chybí sjednocená metodika i stabilní mechanismus sběru a hlášení dat. I proto vznikají snahy o vytvoření jednotného a reprezentativního rámce pro reporting reuse aktivit, který by do budoucna umožnil lépe plánovat, porovnávat dopady mezi regiony a opřít veřejné rozhodování o relevantní data.

Závěr

Česko dnes neumí přesně říct, kolik nábytku dostává druhou šanci. To ale neznamená, že se to neděje — znamená to, že to zatím neumíme jako stát ani jako systém dost dobře vidět, měřit a podporovat. Reuse provozy už dnes dokazují, že prodlužovat život nábytku je možné. Dalším krokem musí být vytvoření podmínek, aby to bylo možné ve větším měřítku: s daty, s metodikou, s financováním a s jasnou rolí obcí, státu i výrobců. Druhý život nábytku totiž nezačíná až recyklací. Začíná ve chvíli, kdy se rozhodneme, že funkční věc může sloužit jinde a máme dostupné možnosti, jak ji sdílet.